

3. Mikä on uusi sana?

Emästä ja äidistä kotoon ja kotiin

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

 Kielibuusti
Språkboost

Mikä on vanha *i*-loppuinen sana?

Mistä tietää, mikä *i*-loppuinen sana on uusi ja mikä vanha?

Esim. *uni* on vanha, *uni* : *unen*, mutta *uuni* on uusi, *uuni* : *uunin*.

Uuni on uudempi asia kuin *uni*, mutta kuitenkin vanhempi asia ja myös vanhempi lainasana kuin *bussi* tai *appelsiini*.

Vanhoina *i*-loppuisina sanoina voidaankin pitää erittäin vanhoja sanoja, sellaisia, joita voidaan kuvitella käytetyn metsästäjä-keräilijäyhteisöissä, aikana ennen edes maanviljelyksen yleistymistä. Ne viittaavat asioihin, joita oli olemassa 4000-6000 vuotta sitten. Sellaisia ovat mm. perheenjäseniä, ruumiinosia ja luonnonilmiöitä kuvaavat sanat.

Miksi *äiti* on uusi sana?

Äiti on lainasana, se palautuu kantagermaaniin. Meillä on vanha sana 'äidille', *emä*. Kuitenkin joskus lainataan uusia nimityksiä vanhoille asioille.

Kuvakaappaus A'lgu-tietokannasta.

https://kaino.kotus.fi/algu/index.php?t=sanue&lekseemi_id=84543&hakusana=%C3%A4iti&sanue_id=818

äiti	<	germaaniset kielet:	LÄGLOS 3 2012 s. 429-430
		muinaisyläsaksa	[eidī]
		muinainnorja	eiða
		kantaskandinaavi	[aiþōn-]
		kantagermaani	aiþōn-
		kantaskandinaavi	aiþī
		kantagermaani	aiþīn-

Mikä on *luksuslaina*?

Kun lainataan uusia sanoja vanhoille asioille, puhutaan *luksuslainoista*.

Luksuslainoja on selitetty mm. sillä, että lainanantajakielen sosiaalinen status on korkeampi, jolloin siihen kuuluvien sanojen käyttö on hienoa – tai *coolia*.

“Mutta me herkuttelemme paitsi eksoottisilla ruoilla myös eksoottisilla sanoilla. Ei riitä, että uusia sanoja tulee uusien asioiden myötä, vaan joskus otetaan vieras sana tutunkin tilalle, ja tällaisen luksuslainan uutuudenviehätys saa vanhan sanan tuntumaan tylsältä.”

Eronen, Riitta 1998: *Herkutellaan sanoilla*. Kolumniaarrearkku, Kotus.
<https://kotus.fi/kolumni/herkutellaan-sanoilla/>

Miksi *koti* : *kodin*, vaikka *kota* on vanha sana?

Kota on vanha sana, josta on johdettu nykysuomen sana *koti*. Sama deminutiivijohdin *-i* esiintyy myös sanassa *isi*, joka on johdos sanasta *isä*.

Deminutiivi on johdin, jonka alkuperäinen tehtävä on ilmaista kantasansa pienempää kokoa, määrää, intensiteettiä tai muuta ominaisuutta.

Nykykielessä deminutiivilla ilmaistaan usein myös intimitettä tai hellittelyä. Deminutiiviaineksia suomessa ovat *-i*-johtimen lisäksi muun muassa *-nen* ja *-ke* (esim. tyttö**nen**, saare**ke**).

Koti-sanan tapauksessa siis kantasana *kota* on vanha, mutta *-i*-johdin uusi.

Tekijät:
Rigina Ajanki
Emmi Pollari
Otto Vahtola

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

 Kielibuusti
Språkboost

